

Міністерство освіти і науки України Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра прикладної психології

Проректор науково-педагогічної
роботи

Робоча програма навчальної дисципліни
ПСИХОЛОГІЯ ЛІДЕРСТВА
(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: третій освітньо-науковий рівень

Галузь знань: 05 соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 053 психологія

Освітньо-наукова програма підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти

Вид дисципліни: за вибором

Факультет психології

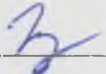
Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету психології
26 червня 2019 року, протокол № 7

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Луценко О. Л., д.психол.н., доцент, професор каф.
прикладної психології

Програму схвалено на засіданні кафедри прикладної психології

Протокол від 11 червня 2019 року, № 8

Завідувач кафедри Кряж І.В.

 (І.В. Кряж)

Програму погоджено методичною комісією факультету психології

Протокол від 14 червня 2019 року, № 6

Голова методичної комісії Гімасва Ю. А.

 Ю.А. Гімасва

Програма навчальної дисципліни «Психологія лідерства» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Мета викладання навчальної дисципліни** – ознайомлення з науковими досягненнями у концептуалізації психологічного феномену лідерства і оволодіння практичними навичками лідерської та командної поведінки.

1.2. **Основні завдання вивчення дисципліни:**

Основними завданнями вивчення дисципліни формування таких компетентностей:

ЗК3. Здатність виявляти і проводити системний аналіз проблем через наукове сприйняття і критичне осмислення нових знань.

ЗК4. Здатність до креативного синтезу нових ідей, які можуть сприяти в академічному і професійному контекстах прогресу суспільства.

ЗК5. Здатність до розв'язування складних завдань, розуміння відповідальності за результат роботи.

ЗК6. Здатність спілкуватися з колегами, широким академічним товариством та громадськістю, як на національному, так і на міжнародному рівні, використовуючи державну та іноземні мови, для реалізації інноваційних проектів або вирішення наукових проблем.

ЗК7. Здатність до самовдосконалення, адаптації та дії в нових ситуаціях, креативність.

ЗК8. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК9. Здатність діяти на основі етичних міркувань при проведенні наукових досліджень, презентації їх результатів та у науково-педагогічній діяльності.

ФК1. Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі соціальних і поведінкових наук взагалі та у психологічній сфері зокрема.

ФК3. Здатність розробляти та реалізовувати проекти, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику.

ФК4. Спроможність спілкуватись в діалоговому режимі, зокрема в різномовному середовищі, з психологічної проблематики, презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.

ФК5. Здатність до ініціювання інноваційних комплексних психологічних проектів, лідерства та автономності під час їх реалізації.

ФК6. Соціальна відповідальність за рішення, пов'язані з психологічними технологіями та психологічним забезпеченням, слідування нормам професійної етики.

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90

2

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
6 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	12 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота, у тому числі	
72 год.	72 год.
Індивідуальні завдання	
Не передбачені	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми, здобувачі вищої освіти мають досягти таких результатів навчання:

ПРН 2. Володіти сучасними концептуальними знаннями в галузі психології та бути здатним застосовувати їх до професійної діяльності.

ПРН6. Уміти створювати та впроваджувати інноваційно-дослідницькі проекти.

ПРН9. Використовувати сучасні джерела наукової інформації з досліджуваної наукової проблеми.

ПРН11. Вміти доступно, на високому науковому рівні доносити сучасні наукові знання та результати досліджень до професійної та непрофесійної спільноти.

ПРН14. Демонструвати навички міжособистісної взаємодії та здатність працювати в команді.

ПРН15. Дотримуватись етичних норм, враховувати авторське право та діяти відповідно норм академічної доброчесності при проведенні наукових досліджень, презентації їх результатів та у науково-педагогічній діяльності.

ПРН17. Критично оцінювати здобутки, бачити обмеження та визначати перспективи наукової роботи.

ПРН 18. Уміти здійснювати освітню діяльність у сфері психології і на межі предметних галузей та нести відповідальність за процес та результат навчання інших.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Класичні та сучасні теорії лідерства.

3

Тема 1. Вступ. Основні теорії.

Вступні питання – мета, завдання, структура курсу, система оцінювання, література. Визначення лідерства. Теорії лідерства (теорії рис, взаємодії, ситуаційні, синтетичні). Інноваційна роль лідерства.

Тема 2. Еволюційно-психологічна теорія лідерства.

Ознайомитися з еволюційно-психологічним підходом; Розуміти основні положення еволюційної теорії лідерства; Знати наслідки впливу еволюційних чинників на поведінку лідерів та послідовників; Ознайомитися зі способами контролю за негативними чинниками, які виникають у лідерстві через невідповідність сучасних та еволюційних умов функціонування лідерів і груп.

Розділ 2. Стильові характеристики лідерства.

Тема 3. Типи лідерства. Стилi лідерства.

Трансформаційне лідерство і транзакційне лідерство. Теорія лідерства як обміну з послідовниками. Стилi лідерства та керівництва за К. Левіном, Блейком та Мутоном, Лайкертом, Фідлером, Паригінім, Редіном та ін.

Тема 4. Гендер та лідерство.

Особливості жіночого лідерства, порівняння жіночого та чоловічого лідерства. Материнський стиль лідерства. Поняття «скляна стеля», «липка підлога», «ескалатор», «покарання за материнство». Культурні особливості лідерства.

Розділ 3. Соціально-психологічні феномени лідерства.

Тема 5. Помилки лідерства. Деструктивне лідерство.

Помилки лідерів та їхні наслідки. Найбільш резонансні помилки. Причини лідерських помилок. Способи відновлення після помилок. Знати визначення деструктивного лідерства та психологічні особливості деструктивних лідерів; розуміти особливості послідовників деструктивних лідерів та обставин, за яких виникає деструктивне лідерство; проаналізувати приклади деструктивного лідерства у політиці, релігії та бізнесі. Етика лідерства. Створення сприятливого мікроклімату в групі.

Тема 6. Мотивація себе та інших. Будова команд. Групове мислення.

Теорії само-мотивації та мотивації інших. Типи мотивації в залежності від індивідуальних особливостей персоналу. Порівняння командної та індивідуальної роботи. Ефективність роботи команд. Типи команд. Склад команд. Феномени групової поведінки – соціальна фасилітація/інгібіція, групова поляризація, огруплення мислення, методи прийняття ефективних групових рішень.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Класичні та сучасні теорії лідерства												
Тема 1. Вступ. Основні теорії.	15	1	2			12	15	1	2			12
Тема 2. Еволюційно-психологічна теорія лідерства	15	1	2			12	15	1	2			12
Разом за розділом 1	30	2	4			24	30	2	4			24
Розділ 2. Стильові характеристики лідерства												
Тема 3. Типи лідерства. Силі лідерства	15	1	2			12	15	1	2			12
Тема 4. Гендер та лідерство	15	1	2			12	15	1	2			12
Разом за розділом 2	30	2	4			24	30	2	4			24
Розділ 3. Соціально-психологічні феномени лідерства												
Тема 5. Помилки лідерства. Деструктивне лідерство	15	1	2			12	15	1	2			12
Тема 6. Мотивація себе та інших. Будова команд. Групове мислення	15	1	2			12	15	1	2			12
Разом за розділом 3	30	2	4			24	30	2	4			24
Усього годин	90	6	12			72	90	6	12			72

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тренінгова групова вправа – «Взяття ініціативи в діалозі». Перегляд відео-зразків. Ділова гра – «Стратегія лідерства». Тест лідерських якостей – як тебе сприймають інші.	2
2	Групове завдання – стрес-тест на лідерство. Зібрати пазл під лідерством з розподілом ролей послідовників. Групове завдання – Тест виконання лідерської ролі.	2
3	Після перегляду фільму «Ми – одна команда», 2006, реж. МакДжи – проведення академічних дебатів.	2
4	Ділова гра на лідерство та командну роботу – орігами «Жабки».	2
5	Вправи на само-мотивацію. Ділова гра «Мотивування співробітників організації».	2

6	Ділова гра на ефективність роботи команд – побудова вежі з зефіром і спагеті.	2
	Разом	12

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Інтерв'ю лідера. Вибір лідера та взяття в нього інтерв'ю. Написання його результатів з аналізом у вигляді есе за опірними питаннями (стиль керівництва, тип лідерства, індивідуальні риси тощо) – 3 стор.	18
2	Перегляд фільму «Ми – одна команда», 2006, реж. МакДжи – підготовка до проведення академічних дебатів. Утворення команд та командна підготовка до дебатів.	18
3	Груповий проект – підготовка групової презентації про лідера та команду за опірними питаннями – на 15 хвилин.	18
4	Підготовка до заліку.	18
	Разом	72

6. Індивідуальні завдання

(не передбачені)

7. Методи контролю

До методів контролю засвоєння курсу психології лідерства відноситься поточний та підсумковий контроль.

Поточним шляхом оцінюється робота на практичних заняттях та виконання двох самостійних модульних робіт, підсумковий контроль передбачає виконання тесту з 40 завдань.

Критерії оцінювання роботи на практичних заняттях: підготовленість за літературними або відео-джерелами до дискусій, активна участь у вправах, виступах, обґрунтоване формулювання думок тощо – 5 балів за заняття. Неповна підготовленість до практичних занять або слабка участь (пасивність) – 2 бали. Відсутність підготовленості – 0 балів.

Таким чином, робота протягом 6 практичних занять, оцінена по 5 балів максимум, дозволить здобувачу за семестр отримати 30 балів максимум.

За кожен з самостійних модульних робіт (інтерв'ю лідера та презентація про команду) можна отримати по 15 балів максимум, тобто ще 30 балів у сумі. **Критерій оцінювання самостійних робіт** – презентація, що відповідає вимогам до ефективних презентацій, групова згуртованість та командна робота; для есе про лідера – коректний, рефлексивний, креативний та обґрунтований зміст есе.

Таким чином за семестр можна отримати 60 балів максимум.

Підсумковий контроль проводиться у вигляді письмових відповідей на тест з 40 завдань, кожне правильно виконане завдання оцінюється по 1 балу, тобто в сумі можна набрати 40 балів. **Критерій оцінювання підсумкового контролю** – коректні та повні відповіді на завдання тесту.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання								Екзамен (заліков а робота)	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Розділ 3		Самостійні завдання	Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6				
5	5	5	5	5	5	30	60	40	100

T1, T2 ... - теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 - 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Драч І., Муромець В., Чорнойван Г. Дослідницьке лідерство в сучасному університеті : навчальний посібник / І. Драч, В. Муромець, Г. Чорнойван. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2017 – 40 с.
2. Політичне лідерство: навч. посіб. / авт. кол.; за заг. ред. В. А. Гошовської, Л. А. Пашко. – К. : НАДУ, 2013. – 300 с.
3. Романовський О.Г., Гура Т.В., Книш А.Є., Бондаренко В.В. Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник. – Харків, 2017 р. – 100 стор.
4. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Гура Т.В., Книш А.Є., Бондаренко В.В. Психологія управлінської діяльності лідера: навчальний посібник. – Харків, 2017 р. – 100 стор.
5. Northouse, P.G. (2013). Leadership: theory and practice. – 6th ed. SAGE Publications, Inc.

Допоміжна література

1. Гуменюк О. Г. Теоретико-методологічний аналіз особистісних теорій лідерства. Scientific Journal «ScienceRise» №10/1(27)2016. С. 30-36. 7
2. Карамушка Л.М. Лідерство в організації: аналіз основних підходів та важливість їх застосування в організаціях системи вищої освіти / Л. М. Карамушка, Т. Г. Фелькель // Проблеми сучасної психології. - 2013. - № 2. - С. 52-60. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspz_2013_2_12
3. Кириленко Г. О., Луценко О.Л. Критерії оцінки політичних лідерів, отримані методом репертуарних решіток // Проблеми політичної психології. – 2015. – №2 (16) . – С. 262-272.
4. Кириленко Г. О., Луценко О.Л. Психологічні механізми вибору політичних лідерів // Вісник Харк. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. Серія: Психологія. – 2015. – Вип. 58. – С. 128-135.
5. Руда Н.Л. Категорія політичного лідерства як предмет психологічного аналізу // Проблеми сучасної психології. 2014. Випуск 23. С. 552-562.
6. Сергеева Л. М., Кондратьєва В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посібн. /за наук. ред. Л. М. Сергеевої. – Івано-Франківськ. «Лілея-НВ». 2015. – 296 с.
7. Edelson et al. (2018) Computational and neurobiological foundations of leadership decisions. Science 361, 467.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне Забезпечення

1. Сайт Лабораторії психодіагностики кафедри прикладної психології: <http://psydilab.univer.kharkov.ua>. Розділ – навчання, матеріали до курсу «Лідерство».
2. Фільм «Ми – одна команда», 2006, реж. МакДжи. URL: <http://kinogo.club/4153-my-odna-komanda-2006.html> .
3. Електронні підручники з курсу «Лідерство»: <https://stud.com.ua/51709/menedzhment/liderstvo>